УДК 336.1:[658.155:338.45:621]

Стащук О.В.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та кредиту,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ОЦІНКА РИНКОВОЇ АКТИВНОСТІ ЯК ІНДИКАТОРА СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДІВНОГО КОМПЛЕКСУ В УКРАЇНІ

У статті визначено роль показників ринкової активності акціонерних товариств у процесі оцінювання стану їх фінансової безпеки в межах індикаторного підходу. Зазначено, що основними індикаторами, які повинні прийматися до уваги при ідентифікації стану фінансової безпеки вітчизняних корпоративних структур машинобудування, є такі: балансова вартість акції, чистий прибуток на звичайну акцію, коефіцієнт капіталізації прибутку, коефіцієнт виплати дивідендів, коефіцієнт рентабельності акцій. Такі коефіцієнти дають узагальнену інформацію про ефективність дивідендної політики суб'єктів господарювання, а також інформують зацікавлені сторони про рівень цінності цінних паперів досліджуваного підприємства та їх вплив на інвестиційний рейтинг останнього. На основі проведених розрахунків виокремлено загрози та домінанти фінансової безпеки досліджуваних підприємницьких структур в контексті їх ринкової активності.

Ключові слова: *фінансова безпека, акціонерні товариства, індикаторний підхід, коефіцієнти ринкової активності, загрози фінансової безпеки, домінанти фінансової безпеки.*

ОЦЕНКА РЫНОЧНОЙ АКТИВНОСТИ КАК ИНДИКАТОРА ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСА В УКРАИНЕ

Стащук О.В.

В статье определены роль показателей рыночной активности акционерных обществ в процессе оценки состояния их финансовой безопасности в пределах индикаторного подхода. Отмечено, что основными индикаторами, которые должны приниматься во внимание при идентификации состояния финансовой безопасности отечественных корпоративных структур машиностроения, являются: балансовая стоимость акции, чистая прибыль на обыкновенную акцию, коэффициент капитализации прибыли, коэффициент выплаты дивидендов, коэффициент рентабельности акций. Такие коэффициенты дают обобщенную информацию об эффективности дивидендной политики субъектов хозяйствования, а также информируют заинтересованные стороны об уровне ценности ценных бумаг исследуемого предприятия и их влияние на инвестиционный рейтинг последнего. На основе проведенных расчетов выделены угрозы и доминанты финансовой безопасности исследуемых предпринимательских структур в контексте их рыночной активности.

Ключевые слова: *финансовая безопасность, акционерные общества, индикаторный подход, коэффициенты рыночной активности, угрозы финансовой безопасности, доминанты финансовой безопасности.*

ASSESSMENT OF MARKET ACTIVITY AS AN INDICATOR OF THE FINANCIAL SECURITY OF MACHINE-BUILDING COMPLEX ENTERPRISES IN UKRAINE

Stashchuk O.

The article defines the role of indicators of the market activity of joint stock companies in the process of assessing the state of their financial security within the limits of the indicator approach. It is noted that the main indicators to be taken into account when identifying the financial security of domestic corporate structures of machine building are the following: the book value of the stock, net profit on ordinary shares, the coefficient of capitalization of profits, the coefficient of dividend payment, the coefficient of return on equity. Such ratios provide generalized information on the effectiveness of dividend policy of business entities, as well as inform interested parties about the value of securities of the investigated enterprise and their impact on the investment rating of the latter. On the basis of the calculations, the threats and the dominant financial security of the investigated business structures in the context of their market activity are singled out.

Keywords: *financial security, joint-stock companies, indicator approach, coefficients of market activity, threats of financial security, financial security dominant.*

Постановка проблеми. В умовах нестійкого розвитку економіки України важливою проблемою є ідентифікація та удосконалення методологічних аспектів оцінювання стану фінансової безпеки підприємницьких структур з метою виявлення загроз. Разом з тим, існуючі дослідження науковців, що пропонують застосовувати індикаторний підхід для оцінювання стану фінансової безпеки, пропонують використовувати такі групи індикаторів, як: показники рентабельності, показники фінансової стійкості, показники ділової активності, показники ринкової активності та показники інвестиційної привабливості [1, с. 112–113; 2, с. 12; 3, с. 32; 4, с. 91-93].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Методики оцінювання рівня фінансової безпеки підприємницьких структур у своїх роботах відобразили такі вчені, як: Ю.П. Качмар, Т.Б. Кузенко, Ю.Б. Кракос, О.А. Лактіонова, Н.В. Магас, Н.Я. Михаліцька, Ю.В. Павлюк, Т.С. Панфілова, Р.А. Разгон, Ю.А. Смірнов та інші. Проте, дослідження у даній галузі свідчать про те, що вони є стандартизованими для усіх суб'єктів господарювання та не враховують таких особливостей їх функціонування, як масштаб господарської діяльності, галузь діяльності, організаційно-правової форми господарювання тощо. У зв'язку з цим, вважаємо, що проблематика використання індикаторів ринкової активності акціонерних товариств у ході оцінювання стану їх фінансової стійкості, видається актуальною.

Разом з тим, потребують коригування та удосконалення існуючі методики оцінювання стану фінансової безпеки підприємницьких структур з метою врахування особливостей акціонерної форми господарювання, оскільки домінуючою організаційною формою створення підприємств в Україні є саме корпоративна форма. Враховуючи специфічні особливості функціонування корпоративних структур, вважаємо, що одними із релевантних індикаторів стану їх фінансової безпеки є показники ринкової активності, які інформують зацікавлених сторін про динаміку та цінність цінних паперів акціонерного товариства, а також відображають його інвестиційний рейтинг.

Мета статті. Метою нашої статті є виокремлення основних індикаторів ринкової активності акціонерних товариств у системі оцінювання стану їх фінансової безпеки та на основі отриманих розрахунків для провідних підприємств машинобудування, що здійснюють свою діяльність у формі акціонерних товариств, виявити ті з них, які є загрозами, а які домінантами їх фінансової безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринкова активність є складовою фінансової безпеки акціонерних товариств та вказує на ефективність формування і використання акціонерного капіталу, що проявляється в таких домінантах як прибутковість вкладених у товариство коштів, високій ринковій капіталізації цінних паперів, зростанні мультиплікації акціонерного капіталу тощо. Серед аналізованих машинобудівних акціонерних товариств, найкращими є індикатори ринкової активності ПАТ «Мотор Січ»(табл. 1).

По-перше, балансова вартість акції товариства найвища і становить 135 грн. за одиницю. Найвищим є прибуток на одну звичайну акцію, динаміка якого зростаюча (його розмір збільшився із 634,84 грн. у 2013 р. до 945,36 грн. у 2016 р.). Не зважаючи на зменшення цього показника у 2016 р. порівняно з 2015 р. на 686,76 грн., його абсолютний приріст за аналізований період склав 310,52 грн. Позитивною є й динаміка рентабельності акцій, за винятком незначного її зниження у 2016 р. на 5,12 грн. порівняно з попереднім роком. Однак, в цілому, на протязі аналізованого періоду даний показник збільшився на 230% або майже в півтора рази.

Лише на цьому підприємстві виплачувалися дивіденди за простими акціями, що свідчить про стабільний розвиток та збільшення ринкової вартості підприємства. Коефіцієнт дивідендних виплат вказує на те, що на їх виплату за кожною акцією було спрямовано 1,90 грн. прибутку у 2013 р., 3,20 грн. – у 2014 р., 1,83 грн. – у 2015 р. та 3,17 грн. у 2016 р. Разом з тим, високим є показник реінвестицій, значення якого перевищувало 1 (за винятком 2014 р., коли значення його дещо знизилося – до 0,98), що означає поповнення фонду нерозподіленого прибутку не лише за рахунок чистого прибутку, а й за рахунок інших джерел. Висока ринкова активність даного суб'єкта господарювання підтверджується також тим, що товариство увійшло до двадцятки підприємств із найбільшою ринковою капіталізацією, яка у 2015 р. в середньому склала 5110,19 млрд. грн. (у: I кварталі – 5605,21 млрд. грн.; II – 5833,83 млрд. грн.; III – 4942,78 млрд. грн.; IV – 4058,95 млрд. грн.). Акції даного товариства котирувалися на УБ та ПФТС[1] [4, с. 25]. В цій двадцятці воно посідає 7-ме місце. Крім того, товариство увійшло до десятки тих емітентів, акції котрих користувалися найбільшим попитом на біржовому ринку (за обсягом виконаних біржових контрактів), посівши друге місце. Кількість біржових контрактів становила 21045, обсяг біржових контрактів на організаторах торгівлі (УБ, Перспектива, ПФТС) – 872,30 млн. грн., частка від загального обсягу біржових контрактів на організаторах торгівлі – 16,72% [там само, с. 28].

Індикатори ринкової активності ПАТ «Турбоатом« також можна зарахувати до домінант його фінансової безпеки, позаяк прибуток на акцію підприємства з кожним роком збільшується (з 1,37 грн. у 2013 р. до 1,50 грн. у 2014 р., до 3,86 грн. у 2015 р. та до 2,52 грн. у 2016 р.). Щоправда, хвилює тенденція значного зниження коефіцієнта реінвестицій у 2016 р. до -0,3751, що свідчить про недостатність суми чистого прибутку для інвестування розвитку акціонерного товариства та є негативним сигналом погіршення фінансового стану підприємства в найближчій перспективі, якщо така динаміка продовжиться. У 2013 р. коефіцієнт реінвестицій був більшим за 1, що означає використання поряд з прибутком інших джерел інвестування, а зростаюча динаміка рівня рентабельності акцій є стимулюючим фактором залучення інвестицій у розвиток даного акціонерного товариства.

До стабільних у розвитку можна зарахувати також ПАТ «СКФ Україна», що підтверджується зростаючою динамікою чистого прибутку на 1 звичайну акцію (за незначного його зменшення у 2016 р. – на 0,05 грн. порівняно з 2015.), плюсовим значенням коефіцієнта реінвестицій та рентабельності акцій.

Натомість, на ПАТ «Сумське машинобудівне науково-виробниче об'єднання« величина прибутку на одну звичайну акцію від'ємна на протязі усього аналізованого періоду, що підтверджує зроблені раніше висновки про його абсолютну збитковість. Схожа ситуація на ПАТ »Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес» у 2013-2015 рр., щоправда у 2016 р. статутний капітал підприємства було збільшено на 28792 тис. грн. випуском 5585395 звичайних акцій. Поповнення статутного капіталу більш, ніж у 3 рази привело до збільшення розміру додаткового капіталу на суму емісійного доходу – на 864 тис. грн. (із 184 тис. грн. до 1048 тис. грн.), до отримання підприємством чистого прибутку на 1 акцію у 2016 р. (величина якого становила 1,15 грн. та котрий повністю був реінвестований

[1] Ринок цінних паперів : повне перезавантаження. – Річний звіт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. – 2015, 128 с.

Таблиця 1. Динаміка показників ринкової активності акціонерних товариств машинобудівної галузі України за 2013-2016 рр.

Суб'єкти господарювання	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Абсолютний приріст
Балансова вартість акції (облікова ціна), грн.					
ПАТ «Мотор Січ»	135,00	135,00	135,00	135,00	0
ПАТ «Сумське машинобудівне науково-виробниче об'єднання»	10,00	10,00	10,00	10,00	0
ПАТ «Турбоатом»	0,25	0,25	0,25	0,25	0
ПАТ «СКФ Україна»	0,25	0,25	0,25	0,25	0
ПАТ »Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»	3,00	3,00	3,00	3,00	0
ПАТ «Електротермометрія»	8,95	8,95	8,95	8,95	0
ПАТ «Харківський тракторний завод»	0,25	0,25	0,25	0,25	0
Чистий прибуток на одну звичайну акцію, грн.					
ПАТ «Мотор Січ»	634,84	750,90	1636,12	945,36	+310,52
ПАТ «Сумське машинобудівне науково-виробниче об'єднання»	-2,25	-19,67	-24,70	-16,08	-13,83
ПАТ «Турбоатом»	1,37	1,50	3,86	2,52	+1,15
ПАТ «СКФ Україна»	0,03	0,13	0,26	0,21	+0,18
ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»	-1,68	-4,79	-9,15	1,15	+2,83
ПАТ «Електротермометрія»	-1,29	-1,95	0,39	-2,02	+0,73
ПАТ «Харківський тракторний завод»	-7,28	25,83	-12,53	-38,35	+31,07
Коефіцієнт реінвестицій (капіталізації) чистого прибутку					
ПАТ «Мотор Січ»	1,16	0,98	1,01	1,04	-0,12
ПАТ «Сумське машинобудівне науково-виробниче об'єднання»	-	-	-	-	-
ПАТ «Турбоатом»	1,31	0,66	0,73	-0,38	-1,69
ПАТ «СКФ Україна»[1]	2,46	0,99	1,02	0,29	-2,17
ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»	-	-	-	1,0000	-
ПАТ «Електротермометрія»	-	-	1,0000	-	-
ПАТ «Харківський тракторний завод»	-	1,0000	-	-	-
Коефіцієнт виплати дивідендів, %[2]					
ПАТ «Мотор Січ»	1,90	3,20	1,83	3,17	+1,27
Коефіцієнт рентабельності акцій					
ПАТ «Мотор Січ»	4,70	5,56	12,12	7,00	+2,30
ПАТ «Сумське машинобудівне науково-виробниче об'єднання»	-0,23	-1,97	-2,47	-1,61	-1,38
ПАТ «Турбоатом»	5,48	6,00	15,44	10,08	+4,60
ПАТ «СКФ Україна»	0,12	0,52	1,04	0,84	+0,72
ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»	-0,56	-1,60	-3,05	0,38	+0,94
ПАТ «Електротермометрія»	-0,14	-0,2218	0,04	-0,23	-0,09
ПАТ «Харківський тракторний завод»	-29,12	103,32	-50,12	-153,4	-124,28

[1] Коефіцієнт реінвестицій ПАТ «СКФ Україна» за 2013 р. розраховано відношенням суми нерозподіленого прибутку на початок 2014 р. до чистого прибутку за 2013 р. у зв'язку з відсутністю інформації про приріст нерозподіленого прибутку акціонерного товариства за 2013 р. (відсутня фінансова звітність підприємства за 2012 р.

[2] Розраховано лише для ПАТ «Мотор Січ», бо лише на цьому підприємстві здійснюється виплата дивідендів за звичайними акціями акціонерного товариства.

Джерело: складено за даними річної фінансової звітності досліджуваних акціонерних товариств.

у підприємство, про що свідчить значення коефіцієнта реінвестицій – 1) та до рентабельності акцій на рівні 38%. Такі заходи можна вважати позитивними з позицій фінансової безпеки акціонерного товариства та уникнення загрози банкрутства.

На протязі аналізованого періоду ПАТ «Електротермометрія» отримало прибуток на 1 звичайну акцію лише у 2015 р. (0,39 грн., що забезпечило рентабельність акцій на рівні 4%), а ПАТ «Харківський тракторний завод» – у 2014 р. (25,83 грн., що підвищило рентабельність акціонерного капіталу до 10332%). Це позначилося і на значенні коефіцієнта реінвестицій, котрий на аналізованих підприємствах становив 1 у відповідних роках та означає реінвестування усього чистого прибутку у діяльність зазначених суб'єктів господарювання. Натомість в інших аналізованих періодах, реінвестиції не здійснювалися, оскільки акціонерні товариства отримували збитки.

Висновки. На основі оцінювання стану фінансової безпеки акціонерних товариств машинобуду-

вання та аналізування показників ринкової активності можемо виокремити такі загрози їх фінансової безпеки, як:

• зменшення чистого прибутку на 1 акцію, та їх нерентабельність («Сумське МНВО», «Електротермометрія», «ХТЗ»);

• пасивна поведінка на фондовому ринку (усі аналізовані акціонерні товариства за винятком ПАТ «Мотор Січ»).

Разом з тим, проведені розрахунки показують, що до основних домінант фінансової безпеки корпоративних структур, ідентифікованих за індикаторами ринкової активності досліджуваних акціонерних товариств, можна віднести такі:

• збільшення чистого прибутку на одну акцію та їх високий рівень рентабельності (ПАТ «Мотор Січ», ПАТ «СКФ Україна», ПАТ «Турбоатом», ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод Прогрес»);

• високий рівень активності на фондовому ринку (ПАТ «Мотор Січ»).

Отримані результати сприятимуть поглибленню подальших досліджень у сфері ідентифікації стану фінансової безпеки корпоративних структур, а також дозволять віднайти оптимальний набір індикаторів для її визначення. Також, необхідним є вивчення та виявлення можливостей імплементації зарубіжного досвіду оцінювання стану фінансової безпеки корпорацій. Достовірна оцінка стану фінансової безпеки акціонерних товариств сприятиме своєчасності та адекватності застосування інструментів мінімізації наслідків впливу загроз, а також виявлення домінант їх фінансової безпеки.

1. Павлюк Ю.В., Методика оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства / Ю.В. Павлюк, О.А. Лактіонова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http: //: www.jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/812/830

2. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України [Текст] / А.І. Сухоруков, С.Л. Воробйов, Т.П. Крупельшицька; за редакцією академіка НАН України С.І. Пирожкова – К., ШПМБ, 2003. – 42 с.

3. Смірнов Ю.А., Панфілова Т.С. Оцінка фінансової безпеки підприємства на основі ідентифікації його фінансового стану / Ю.А. Смірнов, Т.С. Панфілова // Економіка промисловості. – 2013. – № 1-2 (61-62). – С. 313-317.

4. Кракос Ю.Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / Ю.Б. Кракос, Р.О. Разгон // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2008. – № 1 (1). – С. 86-97.

E-mail: my-helena@ukr.net

УДК 336.73

Холодилова А.О.
аспірантка кафедри банківської справи,
Київський національний торгово-економічний університет

РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

У статті досліджено особливості функціонування небанківських фінансових установ та їх роль в економіці держави в сучасних умовах. Охарактеризовано основні зобов'язання, що покладені на національну систему регулювання небанківських фінансових установ, відповідно до Асоціації України з ЄС. Визначено головні проблеми у сфері регулювання діяльності небанківських фінансових установ. Запропоновані шляхи розв'язання на основі вдосконалення національного законодавства та запровадження європейських стандартів.

Ключові слова: *небанківські фінансові установи, регулювання, нормативна база, кредитна установа, євроінтеграція, права споживачів.*

РЕГУЛИРОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НЕБАНКОВСКИХ ФИНАНСОВЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ В УКРАИНЕ

Холодилова А.А.

В статье исследованы особенности функционирования небанковских финансовых учреждений и их роль в экономике государства в современных условиях. Охарактеризованы основные обязательства, возложенные на национальную систему регулирования небанковских финансовых учреждений, в соответствии с Ассоциацией Украины с ЕС. Определены главные проблемы в сфере регулирования деятельности небанковских финансовых учреждений. Предложены пути решения на основе совершенствования национального законодательства и использования европейских стандартов.

Ключевые слова: *небанковские финансовые учреждения, регулирование, нормативна база, кредитная организация, евроинтеграция, права потребителей.*